

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

239

Usługi społeczne wobec rodziny

pod redakcją

Adama Kubowa

Joanny Szczepaniak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzenci: Katarzyna Zamorska, Józef Zarzeczny

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja dofinansowana przez Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl> oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-244-4

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9

Część 1. O roli usług społecznych wobec rodziny – rozważania teoretyczne i koncepcyjne w kontekście wybranych problemów społeczno-ekonomicznych

---

Sławomir Maciejewski , Dobro rodziny a konstytucyjne zadania państwa.....	13
Maria Gagacka , Aktywna polityka społeczna i ekonomia społeczna jako instrumenty wsparcia rodzin.....	24
Adam Kubów , Usługi społeczne w gospodarce rynkowej.....	41
Joanna Szczepaniak , Miejsce usług społecznych w polityce społecznej wobec rodziny – uwarunkowania i dylematy rozwoju.....	56
Dariusz Szrejder , Animacyjna funkcja usług społecznych na rzecz rodziny..	73
Marta Makuch , Usługi społeczne a problemy rynku pracy w XXI wieku. Polska na tle polityki Unii Europejskiej.....	80
Stanisław Kamiński , Usługi społeczne a ich odbiorcy.....	93

Część 2. Usługi społeczne w lokalnej polityce społecznej – diagnoza i przykłady

---

Beata Ziębińska , Wsparcie rodzin przez ośrodki pomocy społecznej. Analiza statystyk z lat 2001-2010.....	105
Jacek Pluta , Usługi społeczne i praca socjalna a praktyka funkcjonowania ośrodka pomocy społecznej.....	120
Emilia Nassalska , Wsparcie społeczne dla ubogich kobiet.....	130
Andrzej Gołębiowski , Lokalny system wsparcia dla rodzin dotkniętych chorobą alkoholową.....	141
Renata Maciejewska , Sytuacja życiowa oraz formy pomocy bezdomnym kobietom na Lubelszczyźnie.....	150

Część 3. Usługi społeczne w kontekście wybranych problemów dzieci i ich rodzin

---

Dorota Moroń , Zmiany w zakresie instytucjonalnej opieki nad dziećmi do lat trzech w Polsce.....	165
Aleksandra Gromelska , Realizacja świadczeń w zakresie leczenia uzdrowiskowego dzieci w Polsce (ze szczególnym uwzględnieniem województwa dolnośląskiego).....	177

Maja Piotrowska , Jak pomóc dziecku w obliczu rozwodu rodziców? Poradnictwo i mediacje dla rozwodzących się rodziców.....	188
Krystyna Skurjat , Dialog pozorny jako zagrożenie porozumienia w rodzinie	201
Marzena Sendyk , Praca z rodzinami dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.....	214
Katarzyna Milek , Zabawa w profilaktyce i eliminowaniu problemów emocjonalnych dziecka i wspierania rodziny	224
Małgorzata Wróbel , Wpływ warunków mieszkaniowych na dzietność w miastach 100-tysięcznych i większych w Polsce w latach 1998-2008.....	234

Część 4. Usługi społeczne wobec osób niesamodzielnych i starszych – stan i postulowane rozwiązania

---

Mateusz Błaszczyk , Usługi opiekuńcze i społeczne jako wsparcie rodzin osób niesamodzielnych.....	253
Izabela Buchowicz , Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w polskim systemie edukacji.....	268
Agnieszka Makarewicz-Marcinkiewicz , Edukacja podstawowa dziecka niepełnosprawnego w polskim systemie oświaty	277
Bożena Kołaczek , Usługi edukacyjne i opiekuńcze dla dzieci niepełnosprawnych.....	286
Olga Kowalczyk , Usługi pomocy osobistej jako wsparcie rodzin z osobami niepełnosprawnymi.....	298
Krystyna Gilga , Usługi społeczne na rzecz studentów niepełnosprawnych ...	304
Ewa Janion , Przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego i braku aktywności zawodowej rodziców dzieci niepełnosprawnych. Usługi Akademickiego Klubu Integracji Społecznej w Zielonej Górze.....	313
Jolanta Lipińska-Lokś , Działania Stowarzyszenia Pomocy Osobom Autystycznym „Dalej Razem” jako przykład inicjatywy społecznej na rzecz osób z autyzmem i ich rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym ...	323
Stella Grotowska , Stary człowiek i jego rodzina w niestabilnych czasach. Uwagi na marginesie rozważań o usługach społecznych wobec rodziny	332
Łukasz Jurek , Usługi społeczne wobec rodzin z niesamodzielnym seniorem	341
Maria Łuszczynska , Usługi społeczne dla rodziny seniorskiej – stan obecny i perspektywy rozwojowe	352

Summaries

Part 1. On the role of social services towards family – theoretical and creative discussions in the context of selected socio-economic problems

---

Sławomir Maciejewski , The good of the family and the constitutional tasks of the state.....	23
Maria Gagacka , Active social policy and social economy as forms of support of families.....	40
Adam Kubów , Social services in market economy.....	55
Joanna Szczepaniak , Place of social services in social policy to family – conditions and dilemmas of development.....	72
Dariusz Szrejder , Animation function of social services for families.....	79
Marta Makuch , Social services vs. challenges and problems of labour market in the XXI st century. Poland compared to the policy of the European Union.....	92
Stanisław Kamiński , Social services and their recipients.....	101

Part 2. Social services in the local social policy – diagnosis and examples

---

Beata Ziębińska , Assistance provided to families by public assistance centres. An analysis of statistics for the years 2001-2010.....	119
Jacek Pluta , Social services and social work vs. welfare center practical functioning.....	129
Emilia Nassalska , Social support for poor women.....	140
Andrzej Gołębiowski , System of local support for families affected by alcoholism.....	149
Renata Maciejewska , Life situation and forms of assistance to homeless women in Lubelski region.....	161

Part 3. Social services in the context of selected problems of children and their families

---

Dorota Moroń , Changes in institutional care for a child up to three years in Poland.....	176
Aleksandra Gromelska , Implementation of services within the scope of health resort treatment of children in Poland (with a special focus of Lower Silesia voivodeship).....	187
Maja Piotrowska , How to help a child in the face of their parents divorce? Counselling and mediation for divorcing parents.....	200
Krystyna Skurjat , Illusory dialogue as a threat of agreement in the family...	213

Marzena Sendyk , Work with families of children placed in foster and residential care.....	223
Katarzyna Milek , Play in the prevention and elimination of emotional problems of the child and family support	233
Małgorzata Wróbel , Influence of housing on total fertility rate in Polish cities of 100 thousand and more inhabitants classified according to the regions in the years 1998-2008.....	250

Part 4. Social services towards dependent and elderly persons – state and postulated solutions

---

Mateusz Błaszczyk , Social care services as a family caregivers support.....	267
Izabela Buchowicz , Pupils with special educational needs in the Polish educational system.....	276
Agnieszka Makarewicz-Marcinkiewicz , Primary education of a disabled child in the Polish educational system.....	285
Bożena Kołaczek , Attendance and education services for disabled children..	297
Olga Kowalczyk , Personal assistance services as a support for families with the disabled	303
Krystyna Gilga , Social services for disabled students	312
Ewa Janion , Counteraction to the phenomena of social exclusion and the absence of the vocational activities among parents with disabled children. The offer of The Academic Integration Club in Zielona Góra	322
Jolanta Lipińska-Lokś , Actions of the autistic people help association "Together forward" as an example of social initiatives for people at risk of social exclusion and their families.....	331
Stella Grotowska , Older man and his family in turbulent times. Remarks on the margin of the discussion about social services	340
Łukasz Jurek , Social services towards families with dependent elderly	351
Maria Łuszczynska , Social services for elderly families – <i>status quo</i> and perspectives.....	362

Małgorzata Wróbel

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

WPLYW WARUNKÓW MIESZKANIOWYCH NA DZIETNOŚĆ W MIASTACH 100-TYSIĘCZNYCH I WIĘKSZYCH W POLSCE W LATACH 1998-2008

Streszczenie: Celem podjętego postępowania badawczego jest weryfikacja hipotezy o tym, że warunki mieszkaniowe są istotną determinantą dzietności w poszczególnych polskich miastach o liczbie ludności 100 tys. i większych w latach 1998-2008. Zmienną zależną jest współczynnik dzietności ogólnej. Zmienną niezależną są warunki mieszkaniowe, które zostały określone poprzez przeciętną liczbę izb w mieszkaniu i przeciętną powierzchnię użytkową 1 mieszkania w m². Analizą objęto 39 polskich miast liczących 100 tys. i więcej mieszkańców w całym okresie badawczym. Dla zweryfikowania hipotezy posłużono się analizą regresji i korelacji, konstruując modele demometryczne liniowe i nieliniowe dzietności jednej zmiennej. Dokonana analiza potwierdziła występowanie zależności między rozpatrywanymi zmiennymi o charakterze liniowym i nieliniowym dla części badanych miast.

Słowa kluczowe: współczynnik dzietności ogólnej, warunki mieszkaniowe, przeciętna liczba izb, przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m², duże miasta.

1. Wstęp

W Polsce można zaobserwować kształtowanie się wartości współczynników dzietności i płodności na niskim poziomie, wskazującym na utrwalanie się zawężonej reprodukcji ludności, która nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń. Spadek płodności poniżej reprodukcji prostej pojawił się w naszym kraju w 1990 r., a począwszy od 1999 r. Polska ze współczynnikiem dzietności teoretycznej równym 1,37 znalazła się wśród krajów, których poziom płodności określany jest jako najniższy z najniższych (*lowest-low*)¹. W 2008 r. ogólnopolski poziom tego współczynnika wynosił 1,39, zaś w 2010 r. kształtował się on na poziomie 1,38². Najniższy relatywnie poziom współczynników dzietności można zaobserwować w dużych, 100-tysięcznych

---

¹ J. Kurkiewicz, *Przemiany zachowań demograficznych społeczeństwa rozwiniętego*, [w:] J. Kurkiewicz, B. Podolec (red.), *Spoleczno-ekonomiczne uwarunkowania procesów ludnościowych i kształtowania się potrzeb*, Wydawnictwo Krakowskiej Szkoły Wyższej im. A.F. Modrzewskiego, Kraków 2008, s. 99.

² Dane pochodzące z bazy danych Demografia GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/>.

i większych miastach. W ostatnich latach reprodukcja ludności w największych polskich miastach kształtuje się na poziomie o prawie połowę niższym niż w skali ogólnokrajowej³. Dociekania współczesnych naukowców koncentrują się na rozpoznaniu i identyfikacji czynników wpływających na tak kształtujący się poziom dzietności. W literaturze przedmiotu warunki mieszkaniowe są wskazywane jako jeden z hipotetycznych czynników ekonomicznych wielkości rodzin⁴. Spośród wielu zjawisk i procesów dokonujących się w naszym kraju na szczególną uwagę zasługuje właśnie sytuacja mieszkaniowa, która cechuje się dużą skalą potrzeb i niskim poziomem dostępności do mieszkań⁵, ze względu na bardzo wysokie ceny zakupu mieszkań w stosunku do dochodów osiąganym przez ludność. Wyniki dotychczasowych badań w tym zakresie nie zawsze były jednoznaczne, niektóre z nich sugerują, że poprawie warunków mieszkaniowych towarzyszy spadek płodności⁶. Dlatego celem podjętego postępowania badawczego jest weryfikacja hipotezy głoszącej, że warunki mieszkaniowe są istotną determinantą oddziałującą na dzietność w polskich miastach 100-tysięcznych i większych w latach 1998-2008.

2. Metody badawcze i źródła danych

W podjętym postępowaniu badawczym zmienną zależną jest dzietność w miastach 100-tysięcznych i większych wyrażona syntetyczną miarą reprodukcji ludności w postaci współczynnika dzietności ogólnej (TFR – *total fertility rate*). Współczynnik ten stanowi sumę rocznych współczynników płodności dla kolejnych roczników w wieku 15-49 lat. Wyraża on średnią liczbę dzieci, jaką urodziłaby kobieta w ciągu okresu rozrodczego, przy stałym wzorcu płodności z danego roku kalendarzowego. Współczynnik dzietności ogólnej obliczamy według wzoru⁷:

$$W_{dz.} = \sum_{x=15}^{49} w_{pl.(x)}$$

gdzie: $w_{pl.(x)}$ – współczynnik płodności dla poszczególnych roczników wieku rozrodczego kobiet, w przeliczeniu na jedną kobietę.

Natomiast zmienną niezależną są warunki mieszkaniowe w miastach 100-tysięcznych i większych, które zostały określone za pomocą takich komponentów, jak przeciętna liczba izb w mieszkaniu oraz przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² dla poszczególnych miast objętych analizą badawczą.

³ S. Wierchosławski (red.), *Rodzina i gospodarstwo domowe w środowisku wielkomiejskim*, UEP, Poznań 2009, s. 127.

⁴ S. Borowski, *Szkice z teorii reprodukcji ludności*, Wydawnictwo PAN, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1983, s. 66.

⁵ E. Frątczak, J. Balicki, Ch.B. Nam, *Przemiany ludnościowe: fakty – interpretacje – opinie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała S. Wyszyńskiego, Warszawa 2007, s. 244.

⁶ E. Gołata, *Demometryczna analiza czynników terytorialnego zróżnicowania płodności kobiet w Polsce*, AE, Poznań 1991, s. 37 i 135.

⁷ J.Z. Holzer, *Demografia*, PWE, Warszawa 2003, s. 253.

Dla zweryfikowania postawionej hipotezy o wpływie warunków mieszkaniowych na dzietność posłużono się analizą korelacyjno-regresyjną, stosując demometryczne modele liniowe i nieliniowe z uwzględnieniem jednej zmiennej. Postępowanie badawcze rozpoczęto od oszacowania modeli liniowych⁸, a następnie oszacowano także parametry funkcji wielomianowej oraz funkcje wykładnicze, hiperboliczne i logarytmiczne⁹. Estymacji parametrów strukturalnych skonstruowanych modeli demometrycznych dokonano metodą najmniejszych kwadratów¹⁰. Postać analityczna została wybrana na podstawie oceny wzrokowej korelacyjnego diagramu rozrzutu oraz oceny dobroci dopasowania oszacowanych modeli dzietności. Do oceny modeli liniowych i krzywoliniowych posłużono się współczynnikiem determinacji liniowej lub krzywoliniowej¹¹, skorygowanym współczynnikiem determinacji, odchyleniem składnika resztowego oraz błędem standardowym szacunku¹². Do zbadania istotności współczynnika determinacji liniowej bądź krzywoliniowej zastosowano statystykę F Snedecora. Weryfikacji poddano następującą hipotezę:

$$H_0 : E(r_{xy}^2) = 0 \text{ wobec } H_1 : E(r_{xy}^2) > 0,$$

hipotezę zerową akceptowano, jeżeli $F < F(\alpha, S_1, S_2)$, gdy warunek ten nie był spełniony, przyjmowano hipotezę alternatywną.

Źródłem informacji były dane zamieszczone w: Rocznikach Demograficznych, publikacjach „Miasta w liczbach” oraz Banku Danych Lokalnych przez Główny Urząd Statystyczny dla poszczególnych miast. Zakres czasowy analizowanego zagadnienia obejmuje lata 1998-2008. Natomiast zakres przestrzenny obejmuje wszystkie polskie miasta liczące 100 tys. i więcej mieszkańców w całym okresie badawczym.

3. Charakterystyka badanych miast

W 2008 r. ludność, która zamieszkuje duże 100-tysięczne i większe miasta stanowiła 28,76% ogółu ludności Polski oraz 47,0% ogółu ludności miejskiej. W badanym okresie miast 100-tysięcznych i większych było 43, pod koniec okresu badawczego, czyli w 2008 r., było ich już tylko 39. Takie miasta, jak Grudziądz, Jastrzębie-Zdrój, Słupsk i Wodzisław Śląski tylko okresowo liczyły 100 tys. i więcej mieszkańców, dlatego nie zostały włączone do postępowania badawczego. Następujące miasta zostały objęte analizą badawczą:

1) od 100 tys. do 200 tys. mieszkańców: Bielsko-Biała, Bytom, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Elbląg, Gliwice, Gorzów Wielkopolski, Kalisz, Koszalin, Legnica,

⁸ B. Borkowski, H. Dudek, W. Szczęsny, *Ekonometria. Wybrane zagadnienia*, PWN, Warszawa 2004, s. 18.

⁹ Tamże, s. 27, 138-139.

¹⁰ W. Ostasiewicz (red.), *Statystyczne metody analizy danych*, AE, Wrocław 1999, s. 225.

¹¹ G. Keller, B. Warrack, H. Bartel, *Statistics for Management and Economics. A Systematic Approach*, Wadsworth Inc., Belmont, California 1988, s. 666.

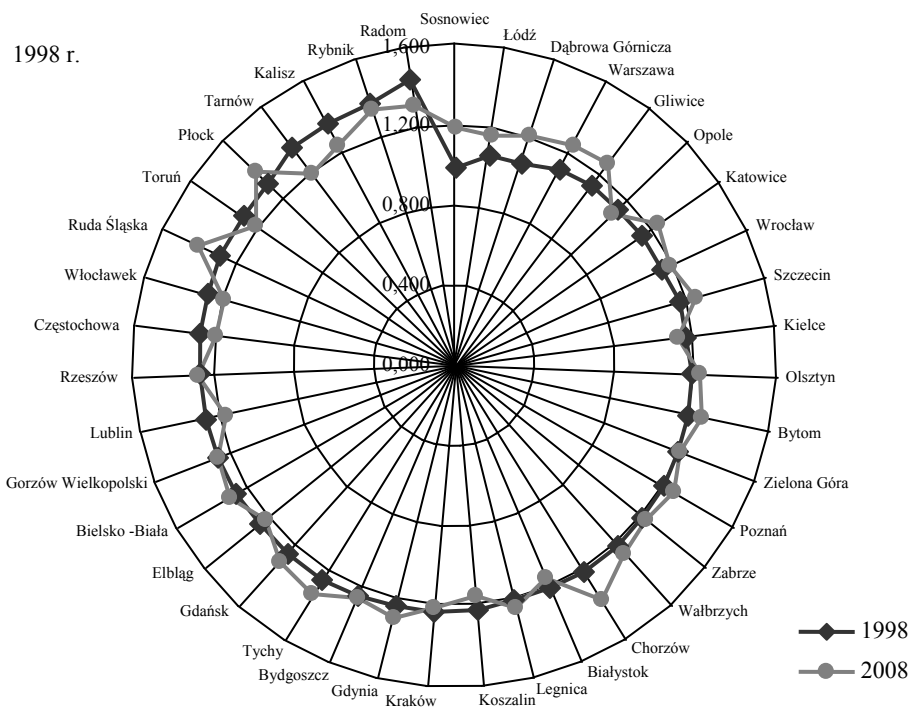
¹² S.M. Kot, J. Jakubowski, A. Sokołowski, *Statystyka*, Difin, Warszawa 2011, s. 325-327.

Opole, Płock, Ruda Śląska, Rybnik, Rzeszów, Tarnów, Tychy, Wałbrzych, Włocławek, Zabrze, Zielona Góra;

2) od 200 tys. do 400 tys. mieszkańców: Białystok, Bydgoszcz, Częstochowa, Gdynia, Katowice, Kielce, Lublin, Olsztyn, Radom, Sosnowiec, Toruń;

3) miasta o liczbie 400 tys. mieszkańców i większe: Gdańsk, Kraków, Łódź, Poznań, Szczecin, Warszawa, Wrocław.

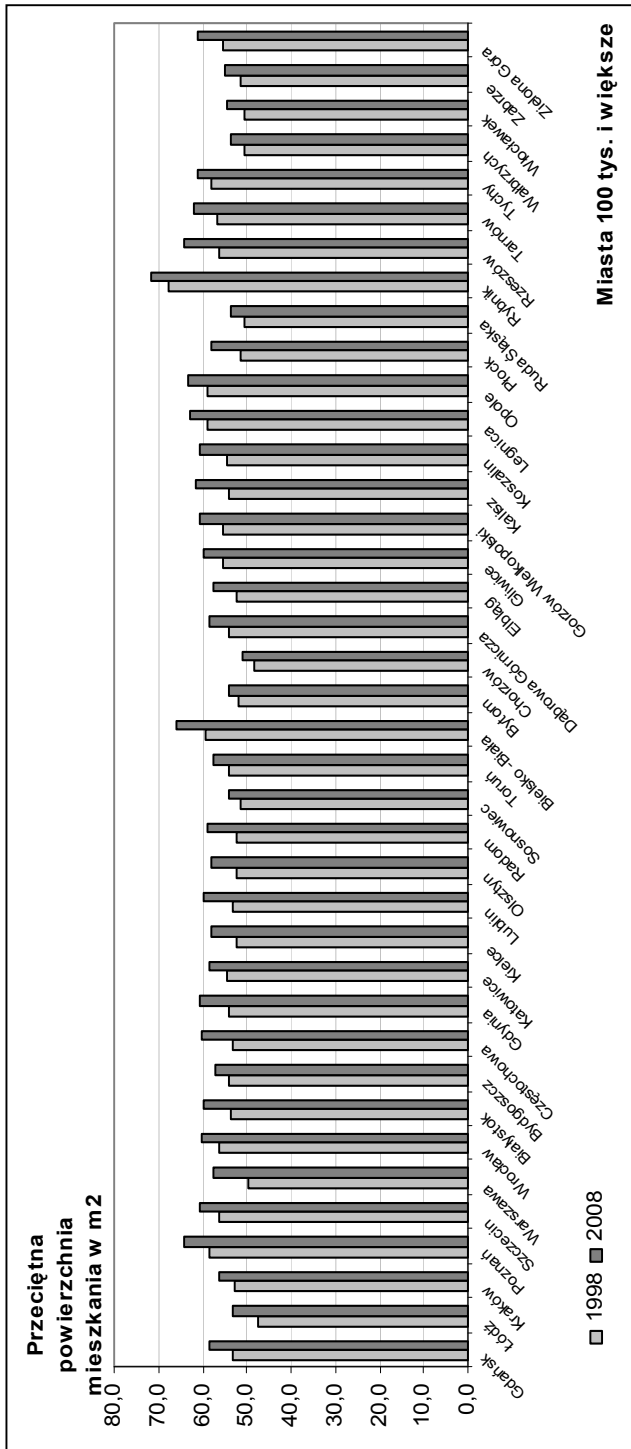
W 1998 r. współczynnik dzietności w badanych miastach kształtował się w obszarze zmienności od 0,987 do 1,439. Najniższy jego poziom odnotowano w Sosnowcu, najwyższy zaś w Radomiu (rys. 1). W 2008 r. wartość współczynnika dzietności kształtowała się w przedziale od 1,087 do 1,409, najniższą jego wartość odnotowano w Opolu, a najwyższą w Rudzie Śląskiej.

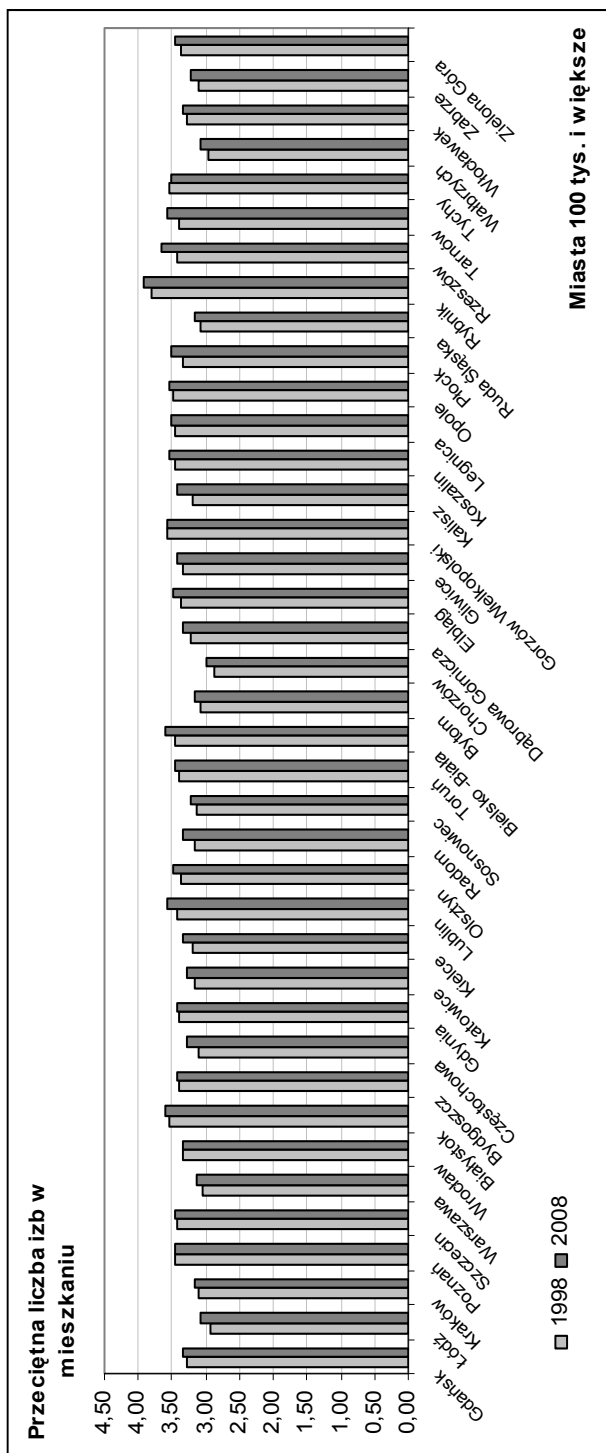
Rys. 1. Współczynnik dzietności ogólnej w miastach 100-tysięcznych i większych w latach 1998-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie Roczników Demograficznych za lata 1998-2008.

Uwzględniając warunki mieszkaniowe wyrażone przeciętną powierzchnią mieszkania w m^2 , zauważono, że powierzchnia we wszystkich miastach 100-tysięcznych i większych wzrosła o 9,12%. W 1998 r. najmniejszą przeciętną powierzchnię mieszkania zaobserwowano w Łodzi, Chorzowie i Warszawie, wynosiła ona odpowiednio 47,6, 48,3 i 49,8 m^2 (rys. 2).

Rys. 2. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w miastach 100-tysięcznych i większych w latach 1998-2008
 Źródło: opracowanie własne na podstawie Roczników Demograficznych za lata 1998-2008.

Rys. 3. Średnia liczba izb w mieszkaniu w miastach 100-tysięcznych i większych w latach 1998-2008
 Źródło: jak do rys. 2.

Największą powierzchnię użytkową mieszkania, wynoszącą odpowiednio 67,9, 59,3 i 58,6 m², odnotowano w takich miastach, jak: Rybnik, Bielsko-Biała i Poznań. W 2008 r. najmniejszą przeciętną powierzchnię mieszkania zauważono w Chorzowie 51,1 m² i w Łodzi 53,3 m². Największą powierzchnię mieszkań odnotowano w Rybniku, Bielsku-Białej i Poznaniu, wynosiła ona odpowiednio 71,8, 66,0 oraz 64,2 m².

Przypatrując się przeciętnej liczbie izb w mieszkaniu, zauważono we wszystkich miastach ich nieznaczny wzrost – o 2,8% w 2008 r. w stosunku do 1998 r. Na początku badanego okresu najmniejszą przeciętną liczbę izb zaobserwowano w Chorzowie, Łodzi i Wałbrzychu, wynosiła ona odpowiednio 2,87, 2,92 i 2,97 (rys. 3). Natomiast największą ich liczbę odnotowano w Rybniku, Gorzowie Wielkopolskim i Białymstoku, wynosiła ona odpowiednio 3,81, 3,57 i 3,55. W 2008 r. najmniejszą przeciętną liczbę izb zauważono w Chorzowie, Wałbrzychu i Łodzi, kształtowała się ona odpowiednio 2,98, 3,07 i 3,08. Największą ich liczbę odnotowano w Rybniku 3,91, Rzeszowie 3,65 i Białymstoku 3,61.

4. Identyfikacja związku między dietnością a warunkami mieszkaniowymi

W dociekaniu badawczym podjęto próbę rozpoznania zależności między warunkami mieszkaniowymi a współczynnikiem dietności. Ich znaczenie w zmienności dietności mieszkańców wielkich miast starano się wyjaśnić dla poszczególnych badanych miast, szacując modele regresji dietności o charakterze liniowym i nieliniowym. W opracowaniu opisane zostały tylko te związki między współczynnikiem dietności a poszczególnymi komponentami warunków mieszkaniowych, dla których oszacowane parametry równań regresji i współczynniki determinacji są istotne statystycznie.

Najpierw weryfikowano hipotezę o wpływie przeciętnej liczby izb w mieszkaniu na współczynnik dietności w miastach 100-tysięcznych i większych. Przeprowadzona identyfikacja zależności między rozpatrywanymi zmiennymi potwierdziła jej występowanie w postaci funkcji regresji liniowej w 13 badanych miastach, takich jak: Elbląg, Kalisz, Tarnów, Toruń, Lublin, Kielce, Białystok, Częstochowa, Radom, Gdańsk, Wrocław, Poznań oraz Kraków (tab. 1).

Związek liniowy między przeciętną liczbą izb w mieszkaniu a współczynnikiem dietności charakteryzuje się kierunkiem ujemnym. Oszacowane wartości współczynnika determinacji liniowej kształtują się w obszarze zmienności od 34,02 do 63,21%. Wartość standaryzowanego współczynnika regresji liniowej oszacowana została w przedziale od $-0,5404$ do $-0,7951$. Związek nieliniowy zaobserwowano w postaci regresji wykładniczej, hiperbolicznej i logarytmicznej. Zależność między przeciętną liczbą izb w mieszkaniu a współczynnikiem dietności w postaci wykładniczej zauważono w 9 miastach 100-tysięcznych i większych, jak: Elbląg,

Tabela 1. Ocena parametrów modelu regresji liniowej współczynnika dietności względem przeciętnej liczby izb w mieszkaniu (ISR); model postaci: $\hat{y} = \hat{\alpha}_0 + \hat{\alpha}_1 \cdot \text{ISR}$

Ocena parametru $\hat{\alpha}_0, \hat{\alpha}_1$	Błąd standardowy parametru $S_{\hat{\alpha}_0}, S_{\hat{\alpha}_1}$	Współczynnik β	Statystyka t-Studenta		r^2 S_y F_e	r^2_{skor} V_{S_y} $p(F_e)$
			t_c	$p(t_c)$		
1	2	3	4	5	6	7
Elbląg						
3,761012 -0,755488	0,936302 0,273529	-0,677323	4,01688 -2,76200	0,003032 0,022040	0,458766 0,042391 7,628666	0,398629 3,607 0,022040
Kalisz $\alpha = 0,10$						
2,941882 -0,518406	0,777266 0,232783	-0,596052	3,78491 -2,22699	0,004316 0,052956	0,355278 0,083289 4,959505	0,283642 6,873 0,052956
Tarnów						
5,25650 -1,17032	1,040688 0,297598	-0,795065	5,05099 -3,93256	0,000689 0,003445	0,632128 0,063727 15,46501	0,591253 5,472 0,003445
Toruń						
9,92726 -2,54850	2,403998 0,698632	-0,772357	4,129448 -3,64785	0,002561 0,005335	0,596535 0,059654 13,30679	0,551706 5,151 0,005335
Lublin $\alpha = 0,10$						
3,811836 -0,750289	1,179187 0,334597	-0,598695	3,23260 -2,24237	0,010280 0,051643	0,358436 0,070229 5,028213	0,287151 6,012 0,051643
Kielce						
3,881524 -0,863148	0,834190 0,254364	-0,749196	4,65305 -3,39336	0,001197 0,007957	0,561294 0,044416 11,51489	0,512549 4,225 0,007957
Białystok $\alpha = 0,10$						
4,69456 -1,01022	1,681978 0,468969	-0,583257	2,79109 0,468969	0,021016 0,059635	0,340189 0,055597 4,640266	0,266876 5,188 0,059635
Częstochowa						
2,944290 -0,560778	0,767851 0,238139	-0,617447	3,83445 -2,35484	0,004000 0,042963	0,381241 0,054852 5,545252	0,312490 4,826 0,042963
Radom						
2,941357 -0,505190	0,602050 0,183801	-0,675534	4,88557 -2,74867	0,000865 0,022529	0,456346 0,049617 7,554637	0,395940 3,855 0,022529
Gdańsk $\alpha = 0,10$						
5,16227 -1,19332	2,065771 0,619312	-0,540416	2,49896 -1,92685	0,033920 0,086106	0,292050 0,062156 3,712754	0,213388 5,259 0,086106

Tabela 1, cd.

1	2	3	4	5	6	7
Wrocław						
11,39589	3,171928		3,59273	0,005814	0,542763	0,491959
-3,08889	0,945033	-0,736724	-3,26855	0,009705	0,061642	5,994
					10,68343	0,009705
Poznań						
10,46035	2,811606		3,72042	0,004768	0,550907	0,501008
-2,69363	0,810672	-0,742231	-3,32271	0,008902	0,054765	4,897
					11,04038	0,008902
Kraków						
5,99904	1,390177		4,31531	0,001947	0,579639	0,532933
-1,55462	0,441300	-0,761341	-3,52281	0,006487	0,050316	4,566
					12,41019	0,006487

Źródło: obliczenia własne z wykorzystaniem programu Statistica 9.

Tarnów, Toruń, Kielce, Częstochowa, Radom, Wrocław, Poznań i Kraków (tab. 2). Oszacowane wartości współczynnika determinacji krzywoliniowej kształtowały się w obszarze zmienności od 37,46 do 62,80%. Analiza wykazała znacznie zróżnicowaną intensywność oddziaływania rozpatrywanej zmiennej na zmienność współczynnika dzietności.

Zależność między rozpatrywanymi zmiennymi w postaci funkcji hiperbolicznej odnotowano w 9 miastach 100-tysięcznych i większych (tab. 3). Są to miasta: Elbląg, Tarnów, Toruń, Kielce, Częstochowa, Radom, Wrocław, Poznań i Kraków. Wartość współczynnika determinacji krzywoliniowej kształtowała się w obszarze zmienności od 38,53 do 59,63%. Intensywność oddziaływania zmiennej niezależnej na zmienną zależną w tych miastach jest w pewnym stopniu zróżnicowana.

Związek nieliniowy w postaci funkcji logarytmicznej pomiędzy współczynnikiem dzietności a przeciętną liczbą izb w mieszkaniu zaobserwowano w 9 badanych miastach, jak: Elbląg, Tarnów, Toruń, Kielce, Częstochowa, Radom, Wrocław, Poznań i Kraków (tab. 4). Oszacowana wartość współczynnika determinacji krzywoliniowej wynosiła od 38,33 do 63,32%.

W kolejnym etapie analizy starano się zweryfikować hipotezę, że przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² w badanych miastach jest determinantą poziomu współczynnika dzietności w tychże miastach. Z oszacowanych modeli regresji statystycznie istotne oceny parametrów ustalono dla równań regresji liniowej i nieliniowej. Związek liniowy zidentyfikowano dla 8 miast 100-tysięcznych i większych, takich jak: Elbląg, Kalisz, Tarnów, Toruń, Kielce, Częstochowa, Radom oraz Kraków (tab. 5). Zauważona liniowa zależność między rozpatrywanymi zmiennymi ma charakter ujemny. Wartość współczynnika determinacji liniowej oszacowana została dla poszczególnych miast w obszarze zmienności od 31,05 do 62,38%. Wartość standaryzowanego współczynnika regresji liniowej ma charakter ujemny i została oszacowana

Tabela 2. Ocena parametrów modelu regresji wykładniczej współczynnika dzietności względem przeciętnej liczby izb w mieszkaniu (ISR); model postaci: $\hat{y} = \hat{\alpha}_0 + e^{\hat{\alpha}_1 \cdot \text{ISR}}$

Ocena parametru $\hat{\alpha}_0, \hat{\alpha}_1$	Błąd standardowy parametru $S_{\hat{\alpha}_0}, S_{\hat{\alpha}_1}$	Współczynnik β	Statystyka t-Studenta		r^2 S_y F_c	r^2_{skor} V_{S_y} $p(F_c)$
			t_c	$p(t_c)$		
Elbląg						
1,932998 -0,024696	0,278694 0,009072	-0,671969	6,93591 -2,72207	0,000068 0,023528	0,451543 0,042673 7,409663	0,390602 3,597 0,023528
Tarnów						
2,351369 -0,035893	0,305065 0,009208	-0,792467	7,70776 -3,89792	0,000030 0,003631	0,628003 0,064083 15,19377	0,586671 5,501 0,003631
Toruń						
3,724677 -0,082195	0,703391 0,022519	-0,772547	5,29532 -3,65007	0,000497 0,005317	0,596829 0,059632 13,32302	0,552032 5,150 0,005317
Kielce						
1,923876 -0,032823	0,260168 0,009772	-0,745824	7,39474 -3,35885	0,000041 0,008405	0,556254 0,044671 11,28186	0,506949 4,250 0,008405
Częstochowa						
1,703910 -0,022533	0,244952 0,009706	-0,612009	6,95610 -2,32159	0,000066 0,045368	0,374555 0,055147 5,389760	0,305061 4,850 0,045368
Radom						
1,800472 -0,019360	0,190044 0,007144	-0,670317	9,47399 -2,70990	0,000006 0,024001	0,449325 0,049936 7,343565	0,388138 3,880 0,024001
Wrocław						
4,062664 -0,105757	0,932788 0,032506	-0,735166	4,35540 -3,25349	0,001836 0,009942	0,540469 0,061796 10,58519	0,489410 6,011 0,009942
Poznań						
3,791134 -0,083303	0,797279 0,024844	-0,745255	4,75509 -3,35308	0,001037 0,008482	0,555405 0,054490 11,24313	0,506005 4,874 0,008482
Kraków						
2,648095 -0,066214	0,439788 0,018823	-0,760871	6,02130 -3,51765	0,000197 0,006540	0,578924 0,050359 12,37383	0,532138 4,570 0,006540

Źródło: jak do tab. 1.

Tabela 3. Ocena parametrów modelu regresji hiperbolicznej współczynnika dzietności względem przeciętnej liczby izb w mieszkaniu (ISR); model postaci: $\hat{y} = \hat{\alpha}_0 + \hat{\alpha}_1 \cdot (1/ISR)$

Ocena parametru $\hat{\alpha}_0, \hat{\alpha}_1$	Błąd standardowy parametru $S_{\hat{\alpha}_0}, S_{\hat{\alpha}_1}$	Współczynnik β	Statystyka t-Studenta		r^2 S_y F_c	r^2_{skor} V_{S_y} $p(F_c)$
			t_c	$p(t_c)$		
Elbląg						
-1,40642 8,83447	0,926999 3,171871	0,680379	-1,51718 2,78517	0,163532 0,021221	0,462916 0,042228 7,757155	0,403240 3,594 0,021221
Tarnów						
-2,89669 14,19498	1,027877 3,591969	0,796494	-2,81813 3,95186	0,020108 0,003345	0,634402 0,063529 15,61723	0,593781 5,453 0,003345
Toruń						
-7,57563 30,05026	2,395269 8,241209	0,772228	-3,16275 3,64634	0,011499 0,005348	0,596337 0,059669 13,29581	0,551485 5,153 0,005348
Kielce						
-1,76122 9,21971	0,823862 2,700461	0,751197	-2,13776 3,41413	0,061244 0,007699	0,564297 0,044264 11,65625	0,515885 4,212 0,007699
Częstochowa						
-0,659361 5,786631	0,756174 2,435906	0,620792	-0,871970 2,375556	0,405885 0,041529	0,385383 0,054668 5,643267	0,317092 4,808 0,041529
Radom						
-0,352532 5,365656	0,591684 1,935669	0,678645	-0,595810 2,771991	0,565982 0,021683	0,460559 0,049424 7,683933	0,400621 3,840 0,021683
Wrocław						
-9,44629 35,15586	3,19686 10,72929	0,737555	-2,95486 3,27663	0,016093 0,009581	0,543987 0,061559 10,73628	0,493319 5,988 0,009581
Poznań						
-8,26243 32,53317	2,838928 9,845414	0,740386	-2,91040 3,30440	0,017300 0,009165	0,548171 0,054931 10,91905	0,497968 4,913 0,009165
Kraków						
-3,80989 15,47060	1,393831 4,389787	0,761469	-2,73339 3,52423	0,023096 0,006472	0,579835 0,050304 12,42017	0,533150 4,565 0,006472

Źródło: jak do tab. 1.

Tabela 4. Ocena parametrów modelu regresji logarytmicznej współczynnika dzietności względem przeciętnej liczby izb w mieszkaniu (ISR); postaci: $\hat{y} = \hat{\alpha}_0 + \hat{\alpha}_1 \cdot \log \text{ISR}$

Ocena parametru $\hat{\alpha}_0, \hat{\alpha}_1$	Błąd standardowy parametru $S_{\hat{\alpha}_0}, S_{\hat{\alpha}_1}$	Współczynnik β	Statystyka t-Studenta		r^2 S_y F_c	r^2_{skor} V_{S_y} $p(F_c)$
			t_c	$p(t_c)$		
Elbląg						
4,35391 -5,94898	1,146137 2,144858	-0,678858	3,79877 -2,77360	0,004225 0,021626	0,460848 0,042309 7,692871	0,400942 3,601 0,021626
Tarnów						
6,26621 -9,38579	1,294215 2,380814	-0,795785	4,84171 -3,94226	0,000919 0,003394	0,633273 0,063627 15,54143	0,592526 5,462 0,003394
Toruń						
11,9722 -20,1506	2,965158 5,525095	-0,772294	4,03761 -3,64711	0,002939 0,005341	0,596438 0,059661 13,30143	0,551598 5,152 0,005341
Kielce						
4,40113 -6,49596	0,984278 1,908459	-0,750202	4,47143 -3,40377	0,001551 0,007826	0,562802 0,044340 11,58566	0,514225 4,219 0,007826
Częstochowa						
3,24489 -4,14829	0,891557 1,753889	-0,619124	3,63958 -2,36520	0,005404 0,042240	0,383315 0,054760 3,639580	0,314794 4,816 0,042240
Radom						
3,23978 -3,79152	0,707576 1,373586	-0,677097	4,57871 -2,76030	0,001330 0,022101	0,458460 0,049520 7,619283	0,398289 3,848 0,022101
Wrocław						
13,6469 -23,9957	3,855738 7,332145	-0,737148	3,53936 -3,27267	0,006320 0,009642	0,543387 0,061599 10,71035	0,492652 5,992 0,009642
Poznań						
12,7606 -21,5558	3,513471 6,505218	-0,741318	3,63189 -3,31362	0,005469 0,009032	0,549552 0,054847 10,98010	0,499502 4,906 0,009032
Kraków						
6,7292 -11,2932	1,597040 3,204931	-0,761420	4,21356 -3,52369	0,002261 0,006478	0,579761 0,050309 12,41639	0,533068 4,565 0,006478

Źródło: jak do tab. 1.

Tabela 5. Ocena parametrów modelu regresji liniowej współczynnika dietywności względem przeciętnej powierzchni mieszkania w m² (POM); model postaci: $\hat{y} = \hat{\alpha}_0 + \hat{\alpha}_1 \cdot \text{POM}$

Ocena parametru $\hat{\alpha}_0, \hat{\alpha}_1$	Błąd standardowy parametru $S_{\hat{\alpha}_0}, S_{\hat{\alpha}_1}$	Współczynnik β	Statystyka t-Studenta		r^2 S_y F_c	r^2_{skor} V_{S_y} $p(F_c)$
			t_c	$p(t_c)$		
Elbląg $\alpha = 0,05$						
2,035865 -0,015605	0,331663 0,006009	-0,654512	6,13836 -2,59709	0,000171 0,028876	0,428386 0,043564 6,744890	0,364873 3,707 0,028876
Kalisz $\alpha = 0,10$						
2,190285 -0,016690	0,446649 0,007606	-0,590347	4,90382 -2,19419	0,000843 0,055867	0,348510 0,083725 4,814479	0,276122 6,909 0,055867
Tarnów						
3,342923 -0,036576	0,564200 0,009468	-0,789814	5,92507 -3,86313	0,000222 0,003829	0,623806 0,064443 14,92381	0,582006 5,532 0,003829
Toruń						
3,668322 -0,044775	0,761450 0,013578	-0,739705	4,81755 -3,29768	0,000950 0,009264	0,547163 0,063199 10,87469	0,496848 5,457 0,009264
Kielce						
2,123692 -0,019233	0,336827 0,006035	-0,728131	6,30499 -3,18685	0,000140 0,011062	0,530174 0,045965 10,15604	0,477971 4,373 0,011062
Częstochowa $\alpha = 0,10$						
1,871188 -0,557194	0,365361 0,006364	-0,557194	5,12147 -2,01303	0,000627 0,074961	0,310465 0,057904 4,052279	0,233850 5,093 0,074961
Radom						
2,066011 -0,013921	0,303559 0,005418	-0,650476	6,80595 -2,56927	0,000079 0,030224	0,423119 0,051111 6,601142	0,359021 3,971 0,030224
Kraków						
2,710689 -0,029268	0,670704 0,012198	-0,624599	4,04156 -2,39940	0,002922 0,039937	0,390125 0,060606 5,757111	0,322361 5,500 0,039937

Źródło: jak do tab. 1.

w przedziale od $-0,5572$ do $-0,7898$. Zależność krzywoliniową między powierzchnią użytkową mieszkania a współczynnikiem dietywności zaobserwowano w postaci różnych funkcji krzywoliniowych. Związek nieliniowy w postaci funkcji regresji parabolicznej zaobserwowano w 3 miastach, takich jak: Rzeszów, Bielsko-Biała i Warszawa (tab. 6). Wartość współczynnika determinacji krzywoliniowej dla tych miast oszacowana została na poziomie odpowiednio: 62,33%, 77,36% i 75,71%.

Tabela 6. Ocena parametrów modelu regresji parabolicznej współczynnika dietności względem przeciętnej powierzchni mieszkania w m² (POM); model postaci: $\hat{y} = \hat{\alpha}_0 + \hat{\alpha}_1 \cdot \text{POM} + \hat{\alpha}_2 \cdot \text{POM}^2$

Ocena parametru $\hat{\alpha}_0, \hat{\alpha}_1, \hat{\alpha}_2$	Błąd standardowy parametru $S_{\hat{\alpha}_0}, S_{\hat{\alpha}_1}, S_{\hat{\alpha}_2}$	Współczynnik β	Statystyka t-Studenta		r^2 S_y F_c	r^2_{skor} V_{S_y} $p(F_c)$
			t_c	$p(t_c)$		
Rzeszów $\alpha = 0,05$						
30,92506	8,175943		3,78245	0,005369	0,623343	0,529179
-0,99397	0,273355	-50,4994	-3,63617	0,006626	0,039280	3,323
0,00829	0,002280	50,4643	3,63365	0,006650	6,619741	0,020127
Bielsko-Biała						
75,77998	14,42109		5,25480	0,000769	0,773586	0,716982
-2,38389	0,46173	-73,8057	-5,16298	0,000861	0,043014	3,621
0,01902	0,00369	73,6621	5,15294	0,000871	13,66672	0,002628
Warszawa						
47,63566	9,541291		4,99258	0,001063	0,757058	0,696322
-1,74889	0,357406	-63,5262	-4,89329	0,001204	0,044964	4,152
0,01638	0,003338	63,6935	4,90617	0,001185	12,46481	0,003483

Źródło: jak do tab. 1.

Tabela 7. Ocena parametrów modelu regresji hiperbolicznej i logarytmicznej współczynnika dietności względem przeciętnej powierzchni mieszkania w m² (POM); model postaci: $\hat{y} = \hat{\alpha}_0 + \hat{\alpha}_1 \cdot (1/\text{POM})$

Ocena parametru $\hat{\alpha}_0, \hat{\alpha}_1$	Błąd standardowy parametru $S_{\hat{\alpha}_0}, S_{\hat{\alpha}_1}$	Współczynnik β	Statystyka t-Studenta		r^2 S_y F_c	r^2_{skor} V_{S_y} $p(F_c)$
			t_c	$p(t_c)$		
1	2	3	4	5	6	7
Elbląg $\alpha = 0,05$						
0,315950	0,32209		0,980926	0,352261	0,441972	0,379968
47,31507	17,72186	0,664809	2,669871	0,025628	0,043044	3,663
					7,128209	0,025628
Tarnów						
-0,9980	0,54950		-1,81625	0,102712	0,632782	0,591980
128,6415	32,66590	0,795476	3,93810	0,003416	0,063669	5,465
					15,50862	0,003416
Toruń						
-1,3323	0,74641		-1,78498	0,107923	0,553118	0,503465
139,5338	41,80664	0,743719	3,33760	0,008693	0,062782	5,422
					11,13956	0,008693
Kielce						
-0,01030	0,32627		-0,031556	0,975515	0,540886	0,489873
59,08943	18,14665	0,735449	3,256218	0,009898	0,045438	4,323
					10,60295	0,009898

Tabela 7, cd.

1	2	3	4	5	6	7
Radom						
0,52022 42,79581	0,29307 16,33298	0,657823	1,775069 2,620208	0,109626 0,027801	0,432731 0,050683 6,865492	0,369701 3,938 0,027801
Kraków						
-0,49349 87,62797	0,65731 36,08714	0,629145	-0,750776 2,428233	0,471960 0,038093	0,395824 0,060322 5,896314	0,328693 5,474 0,038093
model postaci: $\hat{y} = \hat{\alpha}_0 + \hat{\alpha}_1 \cdot \log \text{POM}$						
Elbląg						
4,62198 -1,97951	1,308830 0,751630	-0,659728	3,53138 -2,63363	0,006400 0,027197	0,435241 0,043302 6,935984	0,372489 3,685 0,027197
Tarnów						
10,03167 -4,99648	2,273142 1,280846	-0,792694	4,41313 -3,90092	0,001688 0,003614	0,628363 0,064052 15,21719	0,587070 5,498 0,003614
Toruń						
11,22320 -2,49992	3,033764 0,753496	-0,741734	3,69943 -3,31776	0,004925 0,008972	0,550170 0,062988 11,00754	0,500188 5,439 0,008972
Kielce						
5,33900 -1,06655	1,330972 0,331048	-0,731843	4,01135 -3,22174	0,003058 0,010460	0,535595 0,045699 10,37962	0,483994 4,348 0,010460
Radom						
4,394371 -0,772336	1,197504 0,297623	-0,654212	3,66961 -2,59501	0,005158 0,028974	0,427993 0,050894 6,734085	0,364437 3,954 0,028974
Kraków						
7,51915 -3,68820	2,658526 1,527929	-0,626887	2,82831 -2,41386	0,019777 0,039002	0,392987 0,060464 5,826700	0,325541 5,487 0,039002

Źródło: jak do tab. 1.

Związek nieliniowy w postaci funkcji hiperbolicznej odnotowano w 6 badanych miastach (tab. 7). Oszacowane wartości współczynnika determinacji krzywoliniowej kształtowały się w obszarze zmienności od 39,58 do 63,28%. Intensywność oddziaływania zmiennej niezależnej na zmienną zależną w tych miastach jest nieznacznie zróżnicowana. Zależność krzywoliniową w postaci funkcji regresji logarytmicznej odnotowano w 6 miastach: Elblągu, Tarnowie, Toruniu, Kielcach, Radomiu i Krakowie. Oszacowane wartości współczynnika determinacji krzywoliniowej

kształtowały się w obszarze zmienności od 39,29 do 62,83%. Analiza wykazała zróżnicowaną intensywność oddziaływania rozpatrywanej zmiennej na zmienność współczynnika dietności.

5. Wnioski końcowe

Wyniki przeprowadzonego postępowania badawczego pozwoliły na potwierdzenie postawionych hipotez:

- o występowaniu związku między przeciętną liczbą izb w mieszkaniu a współczynnikiem dietności w postaci liniowej o charakterze ujemnym w 13 miastach 100-tysięcznych i większych oraz w postaci funkcji wykładniczej, hiperbolicznej i logarytmicznej w 9 badanych miastach;
- o zależności współczynnika dietności względem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w m^2 , występuje ona w postaci liniowej o charakterze ujemnym w 8 miastach 100-tysięcznych i większych, w postaci parabolicznej w 3 miastach, a także w postaci funkcji hiperbolicznej i logarytmicznej w 6 miastach objętych analizą.

Spośród oszacowanych istotnych modeli liniowych i nieliniowych, na podstawie wartości współczynnika determinacji liniowej bądź krzywoliniowej informującej o dopasowaniu modelu, wybrano modele najlepiej opisujące badane związki:

- dla takich miast, jak: Kalisz, Lublin, Białystok, Gdańsk jest to funkcja liniowa; oceny parametrów wskazują, że wzrost o jednostkę przeciętnej liczby izb w mieszkaniu powodował zmniejszenia współczynnika dietności średniorocznie o wartość współczynnika regresji liniowej (β) dla danego miasta (por. tab. 1);
- dla Torunia i Poznania jest to funkcja wykładnicza; oceny parametrów tego modelu wskazują, że w badanych miastach współczynnik dietności ogólnej malał średniorocznie odpowiednio o 8,22% i 8,33% na jednostkę bezwzględnego przyrostu przeciętnej liczby izb w mieszkaniu;
- dla miejscowości: Elbląg, Tarnów, Kielce, Częstochowa, Radom, Wrocław, Kraków jest to funkcja hiperboliczna; według oszacowanego modelu współczynnik dietności ogólnej maleje wraz ze wzrostem przeciętnej liczby izb w mieszkaniu;
- dla Kalisza i Częstochowy jest to funkcja liniowa; wzrostom przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania o 1 m^2 towarzyszyły spadki współczynnika dietności średnio o wartość współczynnika regresji liniowej (β) oszacowanej dla danego miasta (por. tab. 5);
- dla miast: Elbląg, Tarnów, Toruń, Kielce, Radom, Kraków – funkcja hiperboliczna, według uzyskanego modelu współczynnik dietności ogólnej maleje wraz ze wzrostem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w m^2 ;
- dla Rzeszowa, Bielska-Białej i Warszawy jest to funkcja paraboliczna malejąco-rosnąca, parametry tej funkcji nie mają interpretacji.

Rezultaty badań potwierdziły postawione hipotezy dla części badanych miast. Dokonana analiza jest jedynie próbą określenia wpływu warunków mieszkaniowych

na poziom współczynnika dzietności ogólnej w poszczególnych miastach 100-tysięcznych i większych. W dalszych dociekaniach badawczych autorka artykułu podejmie próbę rozpoznania innych czynników ekonomicznych i pozaekonomicznych.

Literatura

- Borkowski B., Dudek H., Szczepny W., *Ekonometria. Wybrane zagadnienia*, PWN, Warszawa 2004.
- Borowski S., *Szkice z teorii reprodukcji ludności*, Wydawnictwo PAN, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Lódź 1983.
- Chromińska M., *Czynnik ekonomiczny a dzietność rodzin rolników indywidualnych w Polsce. Studium statystyczno-demograficzne dla lat 1926-1984*, AE, Poznań 1996.
- Frączak E., Balicki J., Nam Ch. B., *Przemiany ludnościowe: fakty – interpretacje – opinie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała S. Wyszyńskiego, Warszawa 2007.
- Gołata E., *Demometryczna analiza czynników terytorialnego zróżnicowania płodności kobiet w Polsce*, AE, Poznań 1991.
- Grabiński T., Wydymus S., Zeliaś A., *Metody doboru zmiennych w modelu ekonometrycznym*, PWN, Warszawa 1982.
- Holzer J.Z., *Demografia*, PWE, Warszawa 2003.
- Keller G., Warrack B., Bartel H., *Statistics for Management and Economics. A Systematic Approach*, Wadsworth Inc., Belmont, California 1988.
- Kot S. M., Jakubowski J., Sokołowski A., *Statystyka*, Difin, Warszawa 2011.
- Kurkiewicz J., *Przemiany zachowań demograficznych społeczeństwa rozwiniętego*, [w:] J. Kurkiewicz, B. Podolec (red.), *Spoleczno-ekonomiczne uwarunkowania procesów ludnościowych i kształtowania się potrzeb*, Wydawnictwo Krakowskiej Szkoły Wyższej im. A.F. Modrzewskiego, Kraków 2008.
- Miasta w liczbach*, GUS, Warszawa 1999-2010.
- Wierchosławski S. (red.), *Rodzina i gospodarstwo domowe w środowisku wielkomiejskim*, UEP, Poznań 2009.
- Roczniki Demograficzne GUS, 1999-2009.
- Ostasiewicz W. (red.), *Statystyczne metody analizy danych*, AE, Wrocław 1999.

INFLUENCE OF HOUSING ON TOTAL FERTILITY RATE IN POLISH CITIES OF 100 THOUSAND AND MORE INHABITANTS CLASSIFIED ACCORDING TO THE REGIONS IN THE YEARS 1998-2008

Summary: The research included verifying the hypothesis that housing is a substantial determinant of fertility in Polish cities of 100 thousand and more inhabitants classified according to regions in the years 1998-2008. The components of housing are: average number of rooms per dwelling and average usable floor space in square metre. The tool of choice applied in finding such mechanisms were regressive linear and one-linear demometric constructs models of fertility. The results of analysis confirmed that the dwelling conditions influence total fertility rates at a part of given cities.

Keywords: total fertility rate, housing, average number of rooms per dwelling, average usable floor space in square metre, Polish cities.